

שיקלא וטריא

סיכום הדף היומי

בבא קמא מג

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דיינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

(תירוץ) לא דמים – דלא גרע מיתה מנזיקין, שאפילו שלא הרגו מ"מ חייב לשלם פחת דמיו

ה"ה כאן צריך דמיו לשלם ליורשים.

(קושיה) אי דמים, אימא סיפא-

המית שורי את עבדו של פלוני, אינו משלם על פי עצמו – ששלושים של עבד קנס הן.

הגמרא הבינה, שכמו שלגבי כופר, למרות שפטור מכופר עדיין ישנו בתורת נזיקין, וה"ה לגבי עבד, עדיין תורת נזיקין עליו, ולכן מקשה מדוע פטור מדמים.

ואי דמים, אמאי לא?

[עד כאן דף מג עמוד א]

אמר ליה יכילנא לשנויי לך רישא דמים, וסיפא קנס - מיהו שנויאי דחיקא שתי טעמים **לא משנינא לך.**

(תירוץ) אידי ואידי דמים- ישנו הבדל יסודי בין תשלומי כופר לקנס, והיינו שבכופר יש מקרה שאפילו בהודאת בעלים מתחייב, כמו שהגמרא מבארת למטה, משא"כ לגבי עבד, אין שום מקרה שיתחייב על פי הודאת עצמו.

מיהו בן חורין דמשלם כופר ע"פ עצמו.

והיכי דמי ? דאי אתו סהדי ואסהידו ביה דקטל, ולא ידעי אי תם הוא אי מועד הוא. ואמר **מריה דמועד הוא דמשלם כופר על פי עצמו**, היכא דליכא עדים משלם דמים. גבי עבד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו והיכי דמי?

דאי אתו עדים ואסהידו ביה דקטל, ולא ידעי אי תם הוא אי מועד הוא, ואמר מריה מועד הוא, לא משתלם קנס ע"פ עצמו, היכא דליכא עדים לא משלם דמים.

(קושיה) מתיב רב שמואל בר רב יצחק כל שחייב בבן חורין, חייב בעבד בין בכופר בין במיתה.

כופר בעבד מי איכא?! אלא לאו דמים - ולכן כמו שלגבי בין חורין משלם נזק ה"ה לגבי עבד, ואיך הוא תירץ שאינו משלם דמים בעבד.

איכא דאמרי - הוא מותיב לה והוא מפרק לה.

איכא דאמרי - אמר ליה רבה.

(תירוץ) הכי קתני כל שחייב בבן חורין בכוונה על פי עדים, כופר, חייב בעבד קנס,

וכל שחייב בבן חורין שלא בכוונה ע"פ עדים, דמים, חייב בעבד שלא בכוונה על פי עדים, דמים, אבל על פי הודאת עצמו פטור לגמרי אפילו מדמים.

(תירוץ) אמר רבה ור"נ בגרשה – שגרשה אחר החבלה.

(קושיה) אמרי, גרושה נמי, תיפלוג בדמי ולדות ס"ד שלא נקרא בעל אישה אלא בזמן שהיא תחתיו?

(תירוץ) אמר רב פפא התורה זכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בזנות - **אמר קרא** כאשר ישית עליו בעל האשה. ואבעל קפיד קרא.

ישנה מחלוקת בב"ב באדם שהלווה מעות לאחרים ומת, האם בריבית הוא נחשב כמוחזק, ובנו הבכור יכול לגבות פי שנים מהם: רבי סובר שאפילו הריבית של הלוואותיו יכול לגבות (כל שבח שישביח בנכסי אביהם). ורבנן חולקין (בני מערבא) וסוברים שדווקא בקרן יכול לקבל פי שניים, ונחלקו האמוראים באיזה סוג של הלוואה: רבה סובר שבגבו מעות לאחר מיתת אביהם מקבל פי שניים, ורב נחמן סבר שגבו קרקע. ועתה הגמרא תחשב זאת בסוגייתנו לגבי נזקי אישה כיצד ליחס לבעלה, שכל אחד היה יכול לבאר את הברייאת דלעיל אפילו בשלא נתגרשה.

(קושיה) ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות, שבכור לא נוטל פי שניים וה"ה שהבעל אינו יורש מאשתו.

ולר"נ כגון שגבו קרקע קמט.

דאמר רבה גבו קרקע, יש לו, גבו מעות אין לו,

ור"נ אמר גבו מעות, יש לו, גבו קרקע אין לו.

(תירוץ) אמרי הני מילי לבני מערבא אליבא דרבנן, כי קאמרי הכא כרבי.

[אכן, לגבי כופר מודה רבי שאינו יורש, מכיוון שזה חיוב שחל רק אחר מיתה, ושונה מהלואה].

סיכום הסוגיא בקצרה:

לפי ר"ע ירושת הבעל הוא דאורייתא. בדברים שטרם גבתה אותם, וצריך להיות שהייתה מוחזקת בו, כדי שהבעל ירש.

לגבי כופר – אינו יורש.

לגבי שאר נזיקים:

לפי רבי – בין שגובה מהמזיק קרקע, או מעות. ובהלוואות אפילו ריבית מקבל.

לפי רבנן – נחלקו אם כשגבו מעות או קרקע הבעל יורש.

שור שהמית את העבד שלא בכוונה – האם משלם קנס

אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה פטור משלשים שקלים שנאמר כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו והשור יסקל- **כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין שלשים שקלים, אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים.** [יבאר לקמן דעת רבי יוחנן שמחייב בזה.]

שור שהמית בן חורין שלא בכוונה – האם חייב כופר

יבאר בסוגיא זו מחלוקת האם שור שהמית שלא בכוונה משלם כופר או לא. למטה מובא דעת רבה שפוטרי ומחייב דמים בלבד. ובסוף הסוגיא יבאר דעת רבי יוחנן ור"ל שמחייבים.

אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכוונה פטור מכופר שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו - **כל זמן שהשור בסקילה, בעלים משלמין כופר, אין השור בסקילה, אין בעלים משלמין כופר.**

[רבי אליעזר לעיל חולק על זה, שמצריך פסוק לפטור תם בלא כוונה מכופר, למרות שלא היה אמור להמית אותו, ומשמע שבמועד חייב בכופר אפילו שאינו נהרג. אכן, רבה מעמיד

את המשנה לקמן (מד) שסובר כמותו.]

(קושיה) איתיביה אביי המית שורי מועד **את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם**

ע"פ עצמו – כיוון שהודו הבעלים, אין השור נהרג, ומ"מ כתוב שחייב.

מאי לאו כופר קי?!

באין לאחר מיתה אבל דמים משלם ולפ"ז חמורה שלא בכוונה מבכוונה והכי נמי יש חומרא אחרת שלא בכוונה מבכוונה למ"ד כופר דמי מזיק דפעמים שהניזק שוה יותר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מינה בין דמים לכופר דדמים יכול למחול וכופר אין יכול למחול ואי הוא פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר הוא נ"מ נמי להא:

קמט תוספות ד"ה ולרב נחמן שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא בא למעוטי מעות דהא דחשיב התם ר"נ מעות כמוחזקין היינו גבי מלוה כדפ"ה משום דזוזי יהיב וזוזי שקיל אבל הכא לא שייך האי טעמא ור"י מפרש לפי שדרך בני אדם לפרוע מעות חשיב ר"נ מעות מוחזקים [לכן הקשה דווקא בקרקע]:

קי תוספות ד"ה מאי לאו כופר לא דמים. וא"ת למ"ד (לעיל דף מ). כופר דמי ניזק מאי איכא בין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאחר מיתה כמו חטאת ואשם דאין

שיקלא וטריא

סיכום הדף היומי

בבא קמא מג

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

סיכום הסוגיא בקצרה

שור שהמית בן חורין בלא כוונה אינו נסקל.

לגבי כופר:

- רבה סובר שפטור – אין השור בסקילה ואין הבעלים משלמים כופר [וכן רב לקמן דף מד מבאר משנה כך]. מ"מ חייב דמים ליורשים.
- התנא ר"א סובר שחייב בכופר (כפי כמו שדייק רש"י בדף מב ע"א). וגם רבי יוחנן, כן ר"ל מודה. [וכן שמואל לקמן דף מד מבאר משנה כך].

שור שהמית עבד בלא כוונה אינו נסקל.

לגבי קנס (שלושים)-

- פוסטר: ר"ל ורבה. בע"פ עדים שלא בכוונה – רבה חייב דמים. מודה בקנס – רבה פוסטר אפילו מדמים.
- רבי יוחנן: מחייב כופר. אשו בלא כוונה האם משלם דמים – תיקו.

עתה רבא מקשה עליו, שכמו לגבי שורו שלא בכוונה, שלמרות שאינו משלם כופר, משלם דמים, ה"ה לגבי אש שהמית אדם שלא כוונה, למרות שלא בר כופר הוא, עם כל זאת שיתחייב לשלם דמים. [בכוונה אין קושיא, שהרי מתחייב בנפשו וקם ליה בדבריה מיניה].

א"ל רבא אי הכי אשו שלא קנא בכוונה ע"פ עדים נשלם דמים? ומנא ליה לרבא דלא משלם? אילימא מדתנן-

היה גדי כפות לו לגדיש **ועבד סמוך לו, ונשרף עמו, חייב ועל הגדיש ופטור על העבד** שהיה לו לברוח.

עבד כפות לו וגדי סמוך לו, ונשרף עמו, פטור - סבר רבא שהוא פטור על העבד ועל הגדי, והיינו העבד משום שאין תשלומים אלא במקום ששייך קנס (בשור המועד), והגדי משום שהיה לו לברוח. אך אין לומר שפטור משום שהרג את העבד, ואזי חייב מיתנה ופטור על הגדי בקם ליה בדבריה מיניה, שהוא סובר שאשו משום ממונו ולא משום חיציו.

(דחיה) האמר ריש לקיש כגון שהצית בגופו של עבד, שאפילו למ"ד אשו משום ממונו חייב, דקם ליה בדבריה מיניה.

ואלא מהא דתניא-

חומר באש מבבור, שהאש מועדת לאכול בין דבר הראוי לה, בין דבר שאין ראוי לה והיינו ליחכה נירו וסכסכה אבניו - **מה שאין כן בבור.** וכך מדייק רבא:

ואילו - שהאש משלמת שלא בכוונה דמים שאין קם ליה בדבריה מיניה, **מה שאין כן בבור** שפטור מגזרת הכותב 'שור' ולא אדם, **לא קתני.** **(דחיה) דלמא תנא ושייר.**

הגמרא חוזרת ואומרת, שבאמת רבא לא הקשה לרבה אלא מסתפק ושואל אותו כיצד הדין והיינו האם אפשר לדמות אש שלא בכוונה לשורו שלא בכוונה, שאע"פ שלא משלם כופר משלם דמים – כדלהלן:

אלא רבא גופיה אבעויי מבעיא ליה: אשו שלא בכוונה מי משלם דמים או לא: להלן צדדי ספקו:

מי אמרין גבי שור הוא, דבכוונה משלם כופר, שלא בכוונה משלם דמים, אבל אשו דבכוונה לא משלם כופר, שלא בכוונה נמי לא משלם דמים, או דלמא, כיון דרגבי שורו שלא בכוונה, אע"ג דליכא כופר, משלם דמים, **גבי אשו נמי אע"ג דבכוונה לא משלם כופר שלא בכוונה מיהת משלם דמים,** ולא ידעינן, תיקו.

שור שהרג שלא בכוונה – תשלומי כופר / שלושים של עבד

להלן שיטת רבי יוחנן הסובר שכופר משלם אפילו שלא בכוונה וחולק על רבה דלעיל, בנוסף יבואר מחלוקת האם לגבי תשלומי קנס של עבד שלא בכוונה מתחייב או לאו.

אם-כֹּפֶר יִשְׁתַּעַלְיוּ וְנָתַן פְּדִין נִפְשׁוֹ כְּכָל אֲשֶׁר-יִשְׁתַּעַלְיוּ:
אם-עֶבֶד יָגַח הַשּׂוֹר אֶת אִמָּהּ כֹּסֶף | שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֹדְנָיו וְהַשּׂוֹר יִסְקַל:

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן כופר מה ת"ל אם כופר: לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה והיינו אפילו שאין השור בסקילה, וחולק על רבה דלעיל.

(קושיא)א"ל אביי אלא מעתה עבד נמי - מה ת"ל אם עבד?

לרבות עבד שלא בכוונה משלם קנס, כעבד בכוונה!

וכי תימא הכי נמי,

(קושיא) והאמר ריש לקיש שור שהמית את העבד שלא בכוונה, פטור משלשים שקלים.

(דחיה) א"ל גברא אגברא קא רמית?!

כי אתא רבין א"ר יוחנן עבד, מה תלמוד לומר אם עבד לרבות עבד שלא בכוונה כעבד בכוונה.

(קושיא) ולריש לקיש נמי נימא מדעבד אם עבד לא דריש, כופר אם כופר נמי לא דריש?

(תירוץ) אמרי לא, עבד אם עבד לא דריש, כופר אם כופר דריש – הטעם משום עבד אם עבד לא כתיב במקום תשלומין אלא לגבי ניגח כופר אם כופר כתיב במקום תשלומין.

(משנה) וכן בבן או בבת

עתה הגמרא מביאה מהיכן לומדים ששור שנגח תינוק או תינוקת שהוא נסקל, בין בשור תם ובין בשור מועד. בנוסף יתבאר מדוע לא יכולים ללמוד בק"ו מדיני רוצח, שהתורה לא חילקה אם הנהרג הוא גדול או קטן, כדלהלן:

ת"ר כתוב לגבי שור מועד או בן יגח או בת יגח: **לחייב על הקטנים כגדולים.**

(קושיא) והלא דין הוא – יכולים ללמוד מק"ו ומדוע הוצרך לכתוב במפורש:

הואיל **וחייב אדם** שהרג את **באדם, וחייב** מיתה **שור** שהרג **באדם:**

מה כשחייב אדם באדם, לא שנא בין קטנים לגדולים 'כי יכה כל נפש אדם' משמע

אפילו קטנים.

אף כשחייב שור באדם, לא תחלוק בו בין קטנים לגדולים.

[עד כאן דף מג עמוד ב]

ליה דלא משלם דמים היכי דייק מההוא דעבד כפות לו דפטור דלמא ההיא בכוונה ודוקא אליבא דמ"ד אשו משום ממונו פריך דהויא דומיא דשור אבל למ"ד אשו משום חיצו היינו אדם המזיק:

קנא תוספות ד"ה אשו שלא בכוונה. על פי עדים לשלם דמים כיון דשורו שלא בכוונה אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר וקנס משלם דמים אם כן באש נמי משלם דמים אע"פ שאין יכול לבא בשום ענין לידי כופר ולא דוקא אשו שלא בכוונה דכ"ש אשו בכוונה דאי בכוונה פשיטא